

Eastern Europe
Studies Centre
Established in 2006

Moldovos atsparumas Rusijos propagandai:

su kokiais iššūkiais susiduria nepriklausoma žiniasklaida?

Greta Krapskaitė baigė politikos mokslų studijas Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institute, šiuo metu studijuoja Tarptautinių santykių ir diplomatijos magistro programoje. Nuo 2022-ųjų pavasario dalyvauja Rytų Europos studijų centro Jaunųjų analitikų akademijoje, skirtoje dr. Viliui Ivanauskui atminti, ir ilgalaiškės stažuotės metu gilinasi į Rytų partnerystės valstybių žiniasklaidos nepriklausomumo ir demokratijos stiprinimo procesus.

Moldova, kaip ir daugelis posovietinio bloko valstybių, jau ilgą laiką yra Rusijos propagandos objektas. Nors šalis bando kovoti su nedraugiškų valstybių įtaka, jos žiniasklaida vis dar yra pažeidžiama. Valstybinės institucijos kol kas nėra pajėgios užtikrinti sąžiningą visuomenės informavimo priemonių konkurenciją, o įvairios interesų grupės daro įtaką žiniasklaidai tiesiogiai ar per atstovus.

Didelė dalis privačių žiniasklaidos kanalų priklauso politikams, oligarchams ar artimo jų rato žmonėms, o nacionalinio transliuotojo turinys taip pat kartais veikiamas valdančiųjų partijų interesų. Šios aplinkybės mažina žiniasklaidos atsparumą ir palieka galimybių Rusijai skleisti propagandą šalyje.

Rusijai pradėjus karą Ukrainoje, Moldova atsidūrė rusiškos propagandos taikinyje. Propagandai šalis itin jautri, nes jos žiniasklaidoje jau ilgą laiką vyrauja visuomenės poliarizacija ir vyksta kova tarp provakarietiškų ir prorusiškų ideologijų, o nemaža dalis valstybės gyventojų informaciją gauna iš žiniasklaidos priemonių, skleidžiančių Rusijos naratyvą¹. Siekdamas kovoti su dezinformacija Moldovos parlamentas birželį patvirtino Informacijos saugumo įstatymą, kuriuo bus draudžiama Moldovoje retransliuoti televizijos žinias ir politines ar analitines programas iš šalių, kurios nėra ratifikavusios Europos konvencijos dėl televizijos be sienų. Įstatymu visų pirma siekiama stabdyti Kremliaus propagandą. Vis dėlto tikėtina, kad šie pakeitimai neužkirs kelio bandymams skleisti prorusišką naratyvą Moldovoje, nes Rusija visuomet ieško priemonių daryti įtaką vietos žiniasklaidos priemonėms netiesioginiais būdais.

Nors Moldovos įstatymai teoriškai garantuoja visuomenės informavimo priemonių laisvę, tačiau juos taikant praktikoje kyla iššūkių. Valstybinės institucijos neturi pakankamų įgaliojimų efektyviai prižiūrėti šių teisinių nuostatų įgyvendinimą, tam trūksta ir finansinių išteklių. Pavyzdžiui, Konkurencijos apsaugos įstatymas nėra veiksmingas. Nors numatoma, kad transliavimo licencijos turi būti išduodamos pagal pliuralizmo užtikrinimo principą ir užkertant kelią monopolijai, tačiau, „Freedom House“ duomenimis, sąžininga visuomenės informavimo priemonių konkurencija nėra sėkmingai užtikrinama, o politikai ir kitos interesų grupės randa būdų tiesiogiai ar per atstovus valdyti didelę dalį visuomenės informavimo priemonių².

1 pav. Vladimiras Plahotniucas

Remiantis Audiovizualinės koordinacijos tarybos (CCA, Media Regulator) duomenimis, didelė Moldovos žiniasklaidos rinkos dalis priklauso oligarchams ar politikams. Pavyzdžiui, oligarcho Vladimiro Plahotniuco kontroliuojama televizija „Prime TV“ ilgą laiką išlaikė pirmą vietą reitinguose ir tik neseniai ją užleido valstybinei televizijai „Moldova 1“³. Nors įstatymai riboja galimybę vienam savininkui turėti daug žiniasklaidos kanalų, praktikoje šie ribojimai dažnai neįgyvendinami. Moldovos konkurencijos taryba ne-

įstengia užkirsti kelio manipuliavimui žiniasklaida ir įtvirtinti teisės aktuose numatytų reikalavimų, todėl šiuo metu antimonopolinis reguliavimas nėra efektyvus⁴. Nuo 2015 m. įsigaliojus Transliavimo kodekso pakeitimams radijo ir televizijos kanalai privalo viešinti informaciją apie savininkus. Nustatyta, jog dalis Moldovoje Rusijos televizijas retransliuojančių kanalų priklauso prorusiškai nusiteikusiems Moldovos politikams⁵. Visgi informacijos apie savininkus viešinimas turėjo menką poveikį žiniasklaidos nepriklausomumo didinimui.

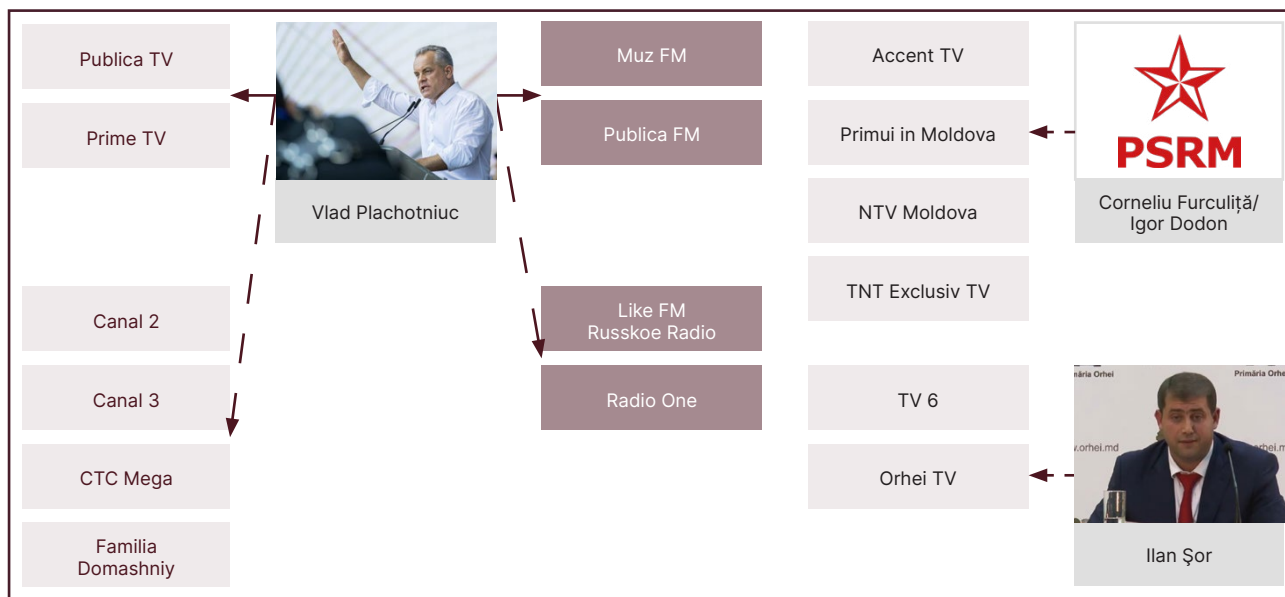
2021 m. duomenimis, net 13 iš 20 privačių televizijos transliuotojų priklauso politikams ar politinėms organizacijoms, valdžioje buvusioms ne mažiau nei 5 metus⁶. Pavyzdžiui, Vladimiras Plahotniucas, oligarchas ir politikas, valdantis bene daugiausiai žiniasklaidos priemonių Moldovoje, išlaikė įtaką žiniasklaidai net ir išvykęs iš šalies. Šiuo metu jis vis dar yra tiesioginis „Prime TV“ ir „Publika TV“ savininkas. Televizijos kanalai „Canal 2“, „Canal 3“, „Canal 5“, „CTC Mega“ ir „Familia Moashnyi“ valdomi kitų jo artimos aplinkos žmonių.

Socialistų partijos lyderių įtaką („Audiovisual Council“ duomenimis) patiria stotys „Accent TV“, „Primui in Moldova“, „NTV Moldova“ ir TNT. Televizijos kanalai TV 6 ir „Orhei TV“ siejami su partijos „Sor“ lyderiu Ilanu Soru. Apskritai rinkoje dominuoja įmonės, kurios turi glaudžių ryšių su oligarchais, todėl nepriklausomos žiniasklaidos priemonės susiduria su stipria konkurencija ir finansiniais sunkumais.

Išorės įtakai nėra atsparus ir Moldovos visuomeninis transliuotojas „Teleradio Moldova“. Nors, kaip institucija, „Teleradio Moldova“ turėtų atstovauti viešiesiems interesams ir teikti nešališką informaciją, jo transliuojamas turinys neretai būna paveiktas konkrečių politikų pageidavimų. Įvairios žiniasklaidos stebėjimo ataskaitos ir atvejų tyrimai rodo, jog visuomeninio transliuotojo televizijos kanalo „Moldova 1“ turinys ne visuomet yra objektyvus⁷. Pastebima tendencija, kad pateikiama informacija dažnai atspindi valdančiųjų partijų pozicijas ir yra šališka vyriausybės atžvilgiu. Nacionalinio transliuotojo veiklą prižiūri stebėtojų taryba, formaliai atstovaujanti viešajam interesui, tačiau ji žiniasklaidos analitikų nuolat kritikuojama dėl atstovavimo valdančiosios partijos interesams⁸.

Šios aplinkybės mažina žiniasklaidos atsparumą ir atveria galimybes Rusijai ieškoti būdų gali daryti įtaką Moldovos visuomenės informavimo priemonėms. Nors naujuose įstatymų pakeitimuose numatomas Rusijos naujienų retransliavimo draudimas, įtaką žiniasklaidai Rusija gali daryti per vietos politikų ar oligarchų valdomus naujienų kanalus. Užtikrinti sąžiningą nepriklausomų žiniasklaidos kanalų konkurenciją trukdo įstatymų spragos ir nepakankamas už įstatymų įgyvendinimą atsakingų institucijų finansavimas.

Privačios žiniasklaidos priemonės siejamos su politikais ar oligarchais

Nacionalinis transliuotojas

Šaltiniai

1. Marin Constantin, „Russian Propaganda and Media Ownership in the Republic of Moldova“, State University of Moldova, InterCof 74, (2021), 192-197
2. Moldova: Stakeholder Submission on Media Freedom for the Universal Periodic Review, Freedom House, Moldova: Stakeholder Submission on Media Freedom for the Universal Periodic Review | Freedom House [Žiūrėta 2022-07-06]
3. Sasha Scott, „Digital Readiness Review Teleradio-Moldova“, 2020, https://trm.md/files/documente/TRM_Digital_Readiness_Review_DTI_29042020_updated.pdf [Žiūrėta 2022-07-15]
4. Moldova: Stakeholder and Submission on Media Freedom for the Universal Periodic Review (2021), <https://freedomhouse.org/article/moldova-stakeholder-submission-media-freedom-universal-periodic-review> [Žiūrėta 2022-07-06]
5. Marin Constantin, „Russian Propaganda and Media Ownership in the Republic of Moldova“, State University of Moldova, InterCof 74, (2021), 192-197Moldova Country Profile, Reporters without Borders [Žiūrėta 2022-07-06] Moldova | RSF
6. Ion Bunduchi, „The Media Market in Moldova: realities and trends“, Independent Journalism Center, Chisinau (2022)
7. Nodine Gogu, „The Story of an Unfinished Transformation to True Public Service Media. The case of Teleradio-Moldova“, 2020, <https://www.kas.de/documents/281902/9676024/Public+Service+Media+in+Moldova.pdf/e8691ff1-2e84-557c-2131-a98fca8f4d6b?version=1.0&t=1595928757128>
8. Ten pat. 136 p.